

מסורת הש"ס

א) [נקמנ:ד'ע"ט,ג] ז'נ"א כל מ"ן, א) [וע"ע חוס' קדושין ב. ד"ה האשה], ד) [בס"א: הקדושים], ס) [בס"א: יום הולדתו], ו) [בס"א: אין לתמוה על מנהגנו שאפילו אנו],

תורה אור השלם

- ל' נקם ושלם לַעַת תִּמְשׁוּ וְגָלַם בִּי קְרוֹב יוֹם אֵיךְ וְחָשׁ עֲתֵדַת לָמוֹ: דברים לב לה
- כָּל הַגּוֹיִם נִקְבְּצוּ יַחְדָּו וְיִאָסְפוּ לְאַמִּים מִי בָהֶם יִגִּיד זֹאת וְרֹאשֻׁנֹת יִשְׁמַיִנֵּנוּ יִתְּנוּ עֲדִיהֶם וְיִצְדְּקוּ וְיִשְׁמְעוּ וְיִאֲמְרוּ אָמֵת: ישעיהו מג ט
- יִצְרִי פֶסֶל בְּלִם תִּדְרֹו וְתִמְוִדֵיהֶם בֹּל יִדְעִילוּ וְעֲדִיהֶם תִּהְיֶה בֹל יִרְאוּ וּבֹל יִדְעוּ לָמֶנּוּ יִבְשׁוּ: ישעיהו טו ט

גליון הש"ס

חוס' ד"ה לפני. בספר סם הגדולים להרב ר' יוסף אבולפיה באתר כתב שסם רבינו גלגלל בשיטה מקובצת חולין כי החוס' על מס' ע"ז שבדפוס הס חוס' רבינו פרץ: ד"ה אסור וכו' שר"ל אף מבטא ומסביר. עיין לקמן דף יב ע"כ תוספות ד"ה עיר:

מוסף רש"י

שמעיצר הוא לו. שהגוי מילך כשפורע חובו ולא אזיל ומודה (מור"ק ס: תבתי"ז) דכל אדם שפורע מילה, אכל לא משלמים להם ממון ביום חגם, לפי שמשמתם ביום חגם ומודה לנפ"ז (מור"ק סס).

לַפְּנֵי אִידִיהֶן של עובדי כוכבים ג' ימים אסור לשלם ולתם עמק.

וכולוהו משום דאזיל ומודה לעבודת כוכבים ביום אידו: שאלה במידי דהדר בעין כגון בהמה וכלים דכתיב (שמות כג) כי ישאל איש מעם רעהו וגו'. מלוה במידי דלא הדר בעין כגון מעות דכתיב (סע) אם כסף תלוה את עמי דמלוה להוצאה נתנה ומשלם לו מעות אחרים: שמה הוא לאחר זמן. למחר: גמ' יוס אידם. היינו עבודת כוכבים כדכתיב בזהיא פרשה יקומו ויעזרכס: יסנו עידיהם וילדקו. השתא סלקא דעתיה דבעובדי כוכבים כתיב ואתמוהי מתמה יתנו עובדי כוכבים עידיהם יצואו עבודות כוכבים שעבדו ויעידו עליהם וילדיקוס: עדום שהעידו בעלמם. ביום הדין שעבדו לעבודת כוכבים עולם הזה: ישמעו. עובדי כוכבים את העדות שמלות מעידות ויאמרו אמת דין הוא שראוין ישראל להנטדק: ועידיהם המה. עבודת כוכבים תבוא ותעיד על עובדיה לחייבם: בערבוניא. כולן מעורבצין ולא אומה ואומה בפני עממה:

לא משתבש מאן דתני אידיהן לא משתבש דכתיב יְכִי קְרוֹב יוֹם אִירֵם וּמֵאֵן דְּתַנִּי עֵידִיהֶן לֹא מִשְׁתַּבֵּשׁ דְּכַתִּיב יִתְּנוּ עֵידִיהֶם וַיִּצְדְּקוּ ומאן דתני אידיהן מאי טעמא לא תני עידיהן אמר לך חברא עדיף ומאן דתני עידיהן מאי טעמא לא תני אידיהן אמר לך מאן קא גרים להו חברא עדות שהעידו בעצמן הלכך עדות עדיפא והאי יתנו עידיהם ויצדקו בעובדי כוכבים כתיב הא בישראל כתיב דַּאֲמַר רִיבִי"ל כֹּל מִצּוֹת שִׁישְׂרָאֵל עוֹשֵׁין בְּעוֹלָם הִזֵּה בָּאוֹת וּמַעֲשֵׂי־דָתָם לֵעוֹה"ב שְׁנֵאמַר יִתְּנוּ עֵידִיהֶם וַיִּצְדְּקוּ אלו ישראל ישמעו ויאמרו אמת אלו עובדי כוכבים אלא אמר רב הונא בריה דרב יהושע מאן דאמר עידיהן מהבא יִצְרִי פֶסֶל כּוֹלֵם תִּהְיֶה וְחַמּוּדִיהֶם בֹּל יִוְעִילוּ וְעֲדִיהֶם תִּהְיֶה דְרֵשׁ ר' חֲנִינָא בִּר פַּפָּא וַאֲיִיתִמָּא ר' שְׁמַלְאִי לְעֵתִיד לָבָא מִבּוֹיָא הַקְדוּשׁ בִּרְוּךְ הוּא ס"ת [ומניחו] בַּחֲקִיו וְאוֹמַר לְמִי שְׁעָסַק בֵּה יִבֵּא וַיִּטּוֹל שְׁכָרוֹ מִיַּד מִתְקַבְּצִין וּבִאִין עוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים בְּעֵרְבּוּבִיא שְׁנֵאמַר כָּל הַגּוֹיִם נִקְבְּצוּ יַחְדָּו] אמר להם הקדוש ברוך הוא אל תכנסו לפני בערבוביא אלא תכנסם כל אומה ואומה וסופריה

וכי לא יוכל ישראל לומר איני צריך עתה למכור ולקנות וכן לשאול ללוות ולפרוע מה ידע העובד כוכבים שמניח משום אידו לכן נראה דטעם היתיר משום דעכו"ס שציינו קים לן בגוייהו דלא פלחו לעבודת כוכבים ומהאי טעמא שרי לקמן בפ"ב (דף סה). רב יהודה דשדר ליה קורבנא לאצידירנא ביום אידו אמר קים לי בגויה דלא פלח לעבודת כוכבים וכן רבא (סע) דשדר ליה קורבנא לרב שינך ביום אידו אמר קים לי בגויה דלא פלח לעבודת כוכבים א"נ יש לסמוך אההיא דתנא בירושלמי על מתני' דאסור לשאת ולתת תני גד"א בעובד כוכבים שאינו מכירו אכל בעובד כוכבים שמכירו מותר מפני שהוא כמחניף ותניא הנכנס לעיר ומאגן שמחים שמה עממה שאינו אלא כמחניף להם ור"ת היה מפרש אסור לשאת ולתת עממה דוקא במידי דתקרובת ולא איירי כלל בלקנות דודאי שרי בין ליישנא דאזיל ומודה בין ליישנא דלפני עור לא תתן דלא אסרו אלא למכור דוקא מידי דתקרובת ולשאת ולתת הכי פ"י לשאת מהן המעות ולתת להם מידי דתקרובת חליפי המעות ומציא רביא מדאיבעיא (לקמן דף ו.) בגמרא טעמא דלשאת ולתת עממה אי משום הרווחה פירוש משום שמריח ומשתכר ואזיל ומודה לעבודת כוכבים או דלמא משום ולפני עור לא תתן מכשול וקאמר נפקא מינה דאית ליה בהמה לדידיה ואי מידי דלאו תקרובת אסור אמאי לא קאמר נפקא מינה למידי דלאו תקרובת דמשום הרווחה איכא אלא וודאי מידי דלאו תקרובת שרי דלא שייכא אזיל ומודה במקח וממכר כיון שנותן המעות תחת החפץ והוא לוקח וגם אינו בטוח כ"כ שירותים בסחורה ובעיא דגמרא הכי מפרש טעמא דאסור לשאת ולתת עממה במידי דתקרובת משום הרווחה שיהיה לו בהמות רבות צריח אפי' אית ליה לדידיה נמי אסור שמתוך שיהיה לו הרבה בהמות יקריב מן המוצחר או משום לפני עור ונפקא מינה דכי אית ליה בהמה לדידיה שרי ולפי פר"ת אין לתמוה על מנהג העולם שאפילו אם היו מְחַזְקִין אוֹתָם כְּעוֹבְדֵי עֲבֹדַת כּוֹכָבִים שְׁהֵרִי אִינֶם עוֹשִׂים שׁוֹם תְּקִרְבֹּת אֲלָא בַּמַּעֲוֹת וְזֹה לֹא שִׁיךְ הַרוּחָה וְהַרְבֵּה מַעוֹת מֵזוּיִים לָהֶם לְאוֹתוֹ דָּבַר וּמִיָּהוּ נִכּוֹן הוּא לְהַחֲמִיר כְּשֶׁבֶא הַעוֹבֵד כּוֹכָבִים וְאוֹמַר הַלּוּיִם מַעוֹת לְשִׁקְרֵי שְׁקוּרִין אֹפֶרִי"ר אֲכַל ר' אֶלְחָנָן אָמַר כִּי גַם בָּאוֹתָם אֹפֶרִי"ר אֵין שׁוֹם אִיסוּר כִּי מֵה שֶׁהֶם נוֹתֵמִים אוֹתָם לְגַלְחִים וּלְכוּמֵרִים אִינוּ מִמֶּשׁ לָשֶׁם עֲבֹדַת כּוֹכָבִים אֲלָא לְזוּכֵר הַנֶּאֱחָם: **לְהַלְוֹתָם**. פר"ת דוקא בחסם אכל ברציית שרי משום דמנטער טובא דאמרינן בקדושין (דף כ.) ליצין איינש ברמיה ולא לחיף ברציית: **וּלְפָרוּעַ** מהן. בגמרא (לקמן דף ו.) פסקינן כרבי יהושע בן קרחה דמלוה על פה נפרעין מהם מפני שהוא כמנזיל מידם ויכול להיות דאפי' מלוה בשטר נמי נפרעין מהם כדאמר בירושלמי אפי' מלוה בשטר אוצרת היא שלא כל שעה אדם זוכה ליפרע מחובו ולכן נראה לר"י דאותה מלוה שבשטרניו או אפי' אותם שיש לנו מהם חותמות שמותר ליפרע מהם ואפי' הוא אזיל ומודה שלעולם הוא חשיב כמנזיל מידם והא דאמר רבי יהושע בן קרחה מלוה בשטר אין נפרעין היינו כשידינו תקיפה עליהם ואפי' הכי מלוה על פה נפרעין שלא יכפור פעם אחרת והיכא דאיכא משכון אומר בירושלמי דאין מלוה אוצרת במשכון מיהו בכל ענין חשיב כמנזיל מידם שכמה פעמים אוצרת אפי' במשכון: **מ"ז** לא תני עידיהן. פרק משילין (פ"ה דף לה:.) איכא חד תני משילין וחד תני משחילין וכן בהגוזל בתרא (ב"ק דף קמז:.) חד תני מטיקין וחד תני מטיקין ולא דייק כי האי גוונא ושמה לא שייך לדקדק משום דאדיי ואידי חד משמעות לשון הוו להו אכן קשיא מההיא דפרק החליל (סוה"ק דף ג: ושם ד"ה וחד) שואבה חסובה וכן בפ"ב דיבמות (דף יו. וס) ראשונה ושניה דלא חד משמעות ניניהו ולא דייק הכי וי"ל הכא היינו טעמא דדייק הכי משום דמסתבר ליה טפי לשון עדות לפי שהוא עדות לשכרם וקשיא לי על תירוצ זה דמאי מקשה תו ומאן דתנא עידיהן מ"ט לא תני אידיהן הא כבר פירשנו דהמקשה נמי היה יודע אותו טעם דלשון עדות עדיף ול"י דהכי הקשה מאן דתני אידיהן אמאי לא תני עידיהן דהא עידיהן ממש כתיב בהיא בקרא אכל אידיהן ממש לא כתיב בקרא אלא אידם ומשני תברא עדיף פ"י לשון שבר ופריך א"כ מ"ט דמאן דתני עידיהן הא ודאי דתברא עדיף: רומי

לפני אידיהן פרק ראשון עבודה זרה

ב. לפני אידיהן.

◦ **לַפְּנֵי אִידִיהֶן**. בתר דתני סנהדרין דליירי בעובד כוכבים ומזלות תנא נמי להא מסכת דע"ז בסדר ישועות ומיהו מכות ושבועות דשייכי בסנהדרין להכי תני להו בתר סנהדרין ואחרי כן חוזר לסדרו ושונה מס' ע"ז והוריות: **לַפְּנֵי אִידִיהֶן ג' ימים**. וימנין דתני מנינא בסוף כי הכא וכן (קדושין ג.) האשה נקנית בג' דרכים (בכורים פ"ב מ"ו) ואחריו שוה לאילן בג' דרכים וזמנין דתני מנינא ברישא (מיר סה:) בשבעה דרכים בזדקין את הזב (יומא ג.) שבעת ימים קודם יוה"כ (גיטין ט.) בג' דרכים שו וגיטי נשים וכו' א: **אסור לשאת ולתת עמהם**. פ"ה משום דאזיל ביום אידו

ומודה לעבודת כוכבים מתוך לשונו משמע ◦ שר"ל אף ממקח וממכר וקשה על מה סמכו העולם לשאת ולתת ביום איד העבודת כוכבים עממה נהי דרוב אידיהם מן הקדישים הָס מ"מ ככל שצוה יום אחד הָ יֵשׁ לָהֶם דְּלִרְבִּי יִשְׁמַעֲלָל (לקמן ג.) לעולם אסור ואין לומר דהיינו טעמא משום (חולין ג:.) דעובדי כוכבים שבת"ל לאו עובדי עבודת כוכבים אלא מנהג אבותיהם ביסד דהא אמר שמואל בגמ' (לקמן י:.) בגולה אינו אסור אלא יום אידם בלבד משמע הא יום אידם מיהא אסור לכן נראה דשרי משום איבה כדאמר בגמ' (סע דף ו:) גבי ר' יהודה נשיאה דשדר ליה ההוא מינא דינרא קסריינא ביום אידו אמר היכי איעביד לא אישקליה הויא ליה איבה מיהו אין משס רביה גמורה דשמא לאו משום איבה לשתרי אלא היה נוטל ענה כיצד יעשה שלא יהיה לו איבה ועוד אי טעמא משום איבה תינח להלוותם ולהשאילם ולפרעם כשהעובד כוכבים תובע חובו אכל לשאת ולתת עממה דהיינו מקח וממכר מאי איבה איכא

וכי לא יוכל ישראל לומר איני צריך עתה למכור ולקנות וכן לשאול ללוות ולפרוע מה ידע העובד כוכבים שמניח משום אידו לכן נראה דטעם היתיר משום דעכו"ס שציינו קים לן בגוייהו דלא פלחו לעבודת כוכבים ומהאי טעמא שרי לקמן בפ"ב (דף סה). רב יהודה דשדר ליה קורבנא לאצידירנא ביום אידו אמר קים לי בגויה דלא פלח לעבודת כוכבים וכן רבא (סע) דשדר ליה קורבנא לרב שינך ביום אידו אמר קים לי בגויה דלא פלח לעבודת כוכבים א"נ יש לסמוך אההיא דתנא בירושלמי על מתני' דאסור לשאת ולתת תני גד"א בעובד כוכבים שאינו מכירו אכל בעובד כוכבים שמכירו מותר מפני שהוא כמחניף ותניא הנכנס לעיר ומאגן שמחים שמה עממה שאינו אלא כמחניף להם ור"ת היה מפרש אסור לשאת ולתת עממה דוקא במידי דתקרובת ולא איירי כלל בלקנות דודאי שרי בין ליישנא דאזיל ומודה בין ליישנא דלפני עור לא תתן דלא אסרו אלא למכור דוקא מידי דתקרובת ולשאת ולתת הכי פ"י לשאת מהן המעות ולתת להם מידי דתקרובת חליפי המעות ומציא רביא מדאיבעיא (לקמן דף ו.) בגמרא טעמא דלשאת ולתת עממה אי משום הרווחה פירוש משום שמריח ומשתכר ואזיל ומודה לעבודת כוכבים או דלמא משום ולפני עור לא תתן מכשול וקאמר נפקא מינה דאית ליה בהמה לדידיה ואי מידי דלאו תקרובת אסור אמאי לא קאמר נפקא מינה למידי דלאו תקרובת דמשום הרווחה איכא אלא וודאי מידי דלאו תקרובת שרי דלא שייכא אזיל ומודה במקח וממכר כיון שנותן המעות תחת החפץ והוא לוקח וגם אינו בטוח כ"כ שירותים בסחורה ובעיא דגמרא הכי מפרש טעמא דאסור לשאת ולתת עממה במידי דתקרובת משום הרווחה שיהיה לו בהמות רבות צריח אפי' אית ליה לדידיה נמי אסור שמתוך שיהיה לו הרבה בהמות יקריב מן המוצחר או משום לפני עור ונפקא מינה דכי אית ליה בהמה לדידיה שרי ולפי פר"ת אין לתמוה על מנהג העולם שאפילו אם היו מְחַזְקִין אוֹתָם כְּעוֹבְדֵי עֲבֹדַת כּוֹכָבִים שְׁהֵרִי אִינֶם עוֹשִׂים שׁוֹם תְּקִרְבֹּת אֲלָא בַּמַּעֲוֹת וְזֹה לֹא שִׁיךְ הַרוּחָה וְהַרְבֵּה מַעוֹת מֵזוּיִים לָהֶם לְאוֹתוֹ דָּבַר וּמִיָּהוּ נִכּוֹן הוּא לְהַחֲמִיר כְּשֶׁבֶא הַעוֹבֵד כּוֹכָבִים וְאוֹמַר הַלּוּיִם מַעוֹת לְשִׁקְרֵי שְׁקוּרִין אֹפֶרִי"ר אֲכַל ר' אֶלְחָנָן אָמַר כִּי גַם בָּאוֹתָם אֹפֶרִי"ר אֵין שׁוֹם אִיסוּר כִּי מֵה שֶׁהֶם נוֹתֵמִים אוֹתָם לְגַלְחִים וּלְכוּמֵרִים אִינוּ מִמֶּשׁ לָשֶׁם עֲבֹדַת כּוֹכָבִים אֲלָא לְזוּכֵר הַנֶּאֱחָם: **לְהַלְוֹתָם**. פר"ת דוקא בחסם אכל ברציית שרי משום דמנטער טובא דאמרינן בקדושין (דף כ.) ליצין איינש ברמיה ולא לחיף ברציית: **וּלְפָרוּעַ** מהן. בגמרא (לקמן דף ו.) פסקינן כרבי יהושע בן קרחה דמלוה על פה נפרעין מהם מפני שהוא כמנזיל מידם ויכול להיות דאפי' מלוה בשטר נמי נפרעין מהם כדאמר בירושלמי אפי' מלוה בשטר אוצרת היא שלא כל שעה אדם זוכה ליפרע מחובו ולכן נראה לר"י דאותה מלוה שבשטרניו או אפי' אותם שיש לנו מהם חותמות שמותר ליפרע מהם ואפי' הוא אזיל ומודה שלעולם הוא חשיב כמנזיל מידם והא דאמר רבי יהושע בן קרחה מלוה בשטר אין נפרעין היינו כשידינו תקיפה עליהם ואפי' הכי מלוה על פה נפרעין שלא יכפור פעם אחרת והיכא דאיכא משכון אומר בירושלמי דאין מלוה אוצרת במשכון מיהו בכל ענין חשיב כמנזיל מידם שכמה פעמים אוצרת אפי' במשכון: **מ"ז** לא תני עידיהן. פרק משילין (פ"ה דף לה:.) איכא חד תני משילין וחד תני משחילין וכן בהגוזל בתרא (ב"ק דף קמז:.) חד תני מטיקין וחד תני מטיקין ולא דייק כי האי גוונא ושמה לא שייך לדקדק משום דאדיי ואידי חד משמעות לשון הוו להו אכן קשיא מההיא דפרק החליל (סוה"ק דף ג: ושם ד"ה וחד) שואבה חסובה וכן בפ"ב דיבמות (דף יו. וס) ראשונה ושניה דלא חד משמעות ניניהו ולא דייק הכי וי"ל הכא היינו טעמא דדייק הכי משום דמסתבר ליה טפי לשון עדות לפי שהוא עדות לשכרם וקשיא לי על תירוצ זה דמאי מקשה תו ומאן דתנא עידיהן מ"ט לא תני אידיהן הא כבר פירשנו דהמקשה נמי היה יודע אותו טעם דלשון עדות עדיף ול"י דהכי הקשה מאן דתני אידיהן אמאי לא תני עידיהן דהא עידיהן ממש כתיב בהיא בקרא אכל אידיהן ממש לא כתיב בקרא אלא אידם ומשני תברא עדיף פ"י לשון שבר ופריך א"כ מ"ט דמאן דתני עידיהן הא ודאי דתברא עדיף: רומי

א א מיי' פ"ט מהלכות עבודת כוכבים הלכה א סמוג לאזין עה טוש"ע י"ד סי' קמח סעיף א:

רבינו הגנאל

דרש רבי שמלאי לעתיד לבא מביא הקבי"ה ספר תורה ומניחה ואומר כל מי שעוסק בתורה יבא ויטול שכרו מתקבצין ובאין כל האומות בערבוביא דכתיב כל הגוים נקבצו יחדו

מסורת הש"ס

א) ב"ק לה. סנהדרין נט.,
ב) ב"ק לה. [פס.] קדושין לה.,
ג) ו"ל וארש'.,
ד) [למנח.ה.שבת.פס.ע"ש],
ה) גי' ע"י ואמר חזקיה',
ו) [שבת.פס.א.] ו' [ע"י]
ז) מוספות ב"ב טו: ד"ה אליהו ובסירוס רש"י דהכא',
ח) [למנח ד: עירובין כב.],
ט) ו"ל היום לעשות היום לעשותם וכו',
י) [בס"א: ד"ה אין ומוס' סנהדרין נט.],
יא) [שבת פס.א.] ו' [נשבת פס.א.]
יב) [שם ב.],
יג) [נדהל"ס ב.],
יד) [וע"ע מוס' יבמות פא.],
טו) ד"ה אלף ומוס' נדה ע: ד"ה ואין נצט' ומוס' ב"ק לה. ד"ה אלף ומוס' ב"ב נח. ד"ה מניין ומוס' מיר נד. ד"ה אלו,
טז) [שבת פס.א.]
יז) [נדליאמ' שבת פס.א.],
יח) [וע"י מוספות כמנחות לג: סד"ה אלמלי ומוס' פסחים נג: ד"ה מה],

תורה אור השלם
1. ושמרתם את יחזקיה ואת משפטי אשר יעשה אתם האדם וחד בדם אני יי: ויקרא יח ה
2. ואמרת אל פרעה בזה אמר יי בני בברי ישראל: שמות ד כב
3. בזה אמר יי אם לא ברייתי יוםם וליילה חקות שמים וארץ לא שומתי: דימיהו לו כה
4. וקרא אליהם את כל אשר עשה ודבה טוב מאד וחד ערב וחד בקר יום הששי:
5. משמים השמעת דין ארץ וקרא וישקטה: תהלים טו ט
6. כל הגוים נקבצו ויחדו ויאספו לאמים מי בדם יגיד זאת וראשנות ישימענו יתנו עידיהם ויזדקו וישמענו ויאמרו אמת: ישיעיהו מג ט
7. ושמרת את המצות ואת החקים זאת המשפטים אשר אנכי מצוה היום לעשותם: דברים ז יא
8. ונתקה מוסרותימו וישליכה ממנו עבתימו: תהלים ב ג

בראשית א לא
משמים השמעת דין ארץ וקרא וישקטה: תהלים טו ט
כל הגוים נקבצו ויחדו ויאספו לאמים מי בדם יגיד זאת וראשנות ישימענו יתנו עידיהם ויזדקו וישמענו ויאמרו אמת: ישיעיהו מג ט
7. ושמרת את המצות ואת החקים זאת המשפטים אשר אנכי מצוה היום לעשותם: דברים ז יא
8. ונתקה מוסרותימו וישליכה ממנו עבתימו: תהלים ב ג

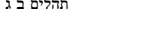

גליון הש"ס
תוס' ד"ה יבא וכו' וכן הנידון. וכן בפסחים דף סט ע"ב מנמתי וכן שם בשבת: ד"ה היום וכו' תימה אנשי יריחו. ע"י פסחים ט ע"א:

א) ב"ק לה. סנהדרין נט.,
ב) ב"ק לה. [פס.] קדושין לה.,
ג) ו"ל וארש'.,
ד) [למנח.ה.שבת.פס.ע"ש],
ה) גי' ע"י ואמר חזקיה',
ו) [שבת.פס.א.] ו' [ע"י]
ז) מוספות ב"ב טו: ד"ה אליהו ובסירוס רש"י דהכא',
ח) [למנח ד: עירובין כב.],
ט) ו"ל היום לעשות היום לעשותם וכו',
י) [בס"א: ד"ה אין ומוס' סנהדרין נט.],
יא) [שבת פס.א.] ו' [נשבת פס.א.]
יב) [שם ב.],
יג) [נדהל"ס ב.],
יד) [וע"ע מוס' יבמות פא.],
טו) ד"ה אלף ומוס' נדה ע: ד"ה ואין נצט' ומוס' ב"ק לה. ד"ה אלף ומוס' ב"ב נח. ד"ה מניין ומוס' מיר נד. ד"ה אלו,
טז) [שבת פס.א.]
יז) [נדליאמ' שבת פס.א.],
יח) [וע"י מוספות כמנחות לג: סד"ה אלמלי ומוס' פסחים נג: ד"ה מה],

תורה אור השלם
1. ושמרתם את יחזקיה ואת משפטי אשר יעשה אתם האדם וחד בדם אני יי: ויקרא יח ה
2. ואמרת אל פרעה בזה אמר יי בני בברי ישראל: שמות ד כב
3. בזה אמר יי אם לא ברייתי יוםם וליילה חקות שמים וארץ לא שומתי: דימיהו לו כה
4. וקרא אליהם את כל אשר עשה ודבה טוב מאד וחד ערב וחד בקר יום הששי:
5. משמים השמעת דין ארץ וקרא וישקטה: תהלים טו ט
6. כל הגוים נקבצו ויחדו ויאספו לאמים מי בדם יגיד זאת וראשנות ישימענו יתנו עידיהם ויזדקו וישמענו ויאמרו אמת: ישיעיהו מג ט
7. ושמרת את המצות ואת החקים זאת המשפטים אשר אנכי מצוה היום לעשותם: דברים ז יא
8. ונתקה מוסרותימו וישליכה ממנו עבתימו: תהלים ב ג

גליון הש"ס
תוס' ד"ה יבא וכו' וכן הנידון. וכן בפסחים דף סט ע"ב מנמתי וכן שם בשבת: ד"ה היום וכו' תימה אנשי יריחו. ע"י פסחים ט ע"א:

לפני אידיהן פרק ראשון עבודה זרה

לומר שאם מקיימין כו'. התרה זו לא טובתם היא אלא שאין מזווין לקיימן ואם יקיימו לא יקבלו שכר: **אם לא בריטי יומם ולילה.** אם לא בריטי שכתבתי שמהא נוהגת יומם ולילה והיינו תורה דכתיב (יהושע א) והגית צו יומם ולילה וכתיב (דברים כט) אלה דברי הצרים:

ה' דהשעי יתירה וככתה צסוף מעשה

בראשית לדרשה זו והכי משמע ויהי ערב ויהי בקר יום השעי של ששה בסיון שעמידין ישראל לקבל התורה: **השמעם דין.** מתן תורה: **בסחלה יראה.** שמא לא יקבלו ישראל התורה ותמזור הארץ לתוהו וצוהו: **ולנסוף.**

כשקבלוה בנעשה ונשמע שקטה: **נמרו.** השליך את הצרעה אצינו בצור כשרים על שלא קיבלו עליו לעבוד עבודת כוכבים שנאסרה לבני נח ואצרהם בן נח הוא שלא היה בשעת מתן תורה ועל שם כך נקרא אמרפל כדלד מעצבין (עירובין נג.) שאמר והפיל אצרהם כדכשן האש: **שלא נחמד**

על הגזל. דכתיב^א מה מלאכת מכל כלי ביתך אפי' סכין אפילו המנק אפילו מחט והחמן הדר צבית חמיו עשרים שנה כשיזאל אצנו נוטל עמו כלי קטן וצני נח נלטוו על הגזל ויעקב קיים: **ביוסף שלא נחמד על העצירה.** אשת איש נאסרה לבני נח דכתיב ודבק באשתו^ב ולא באשת חצירו (סנהדרין דף נח.) ויוסף קיים: **ואליהו בן ברכאל** לא גרסינן דישאל הוה כדמפרשין כדכא בתרא כהשומפין (דף עו:): **עצרב שבת.** בעולם הזה: **ולא היום לעסוסם.** בעולם הזה: **ולא נמחה.** דליתו יכול לעשות לעולם הבא: **צטרוניהם.** בעליה: **בראש גגו.** רוב תשמישתן על הגגות שאין גגותיהן משופעין: **מקדיר.** [לשון נוקב כלומר] מנקבת כזה חוס גדול כמו מקדרין צהרים דעירובין (דף נח.) ענין נקב וחסך: **בסוקופ סמוו.** שנוהגת ומושכת עד שלשה חדשים עד יום תקופת תשרי הו"א תקופת תמוז: **ננקהם אם מוסרותימו.** על ה' ועל משיחו קאמר לע"ל דכתיב^ג למה רגשו גוים ולאומים יהגו ריק כלומר ננתקה מלות סוכה שהטילו עלינו:

שלא ביטל את התפלה יבא בלדד השוחי וצופר הנעמתי ואליפו התימני ^א(ואליהו בן ברכאל הבזי) ויעידו בהם בישראל שקיימו את כל התורה כולה שנאמר ^ביתנו עידיהם ויצדקו אמרו לפניו רבש"ע תנה לנו מראש ונעשנה אמר להן הקב"ה שומים שבעולם מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת מי שלא טרח בערב שבת מהיכן יאכל בשבת אלא אף על פי כן מצוה קלה יש לי וסוכה שמה לכו ועשו אותה ומי מצית אמרת הכי והא ^גאמר רבי יהושע בן לוי מאי דכתיב ^דאשר אנכי מצוך ^ההיום הכי היום לעשותם ולא למחר לעשותם היום לעשותם ולא היום ליטול שכר אלא שאין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו ואמאי קרי ליה מצוה קלה משום דלית ביה חסרון כים מיד כל אחד [ואחד] נוטל והולך ועושה סוכה בראש גגו והקדוש ברוך הוא מקדיר עליהם חמה בתקופת^ו תמוז וכל אחד ואחד מבעט בסוכתו ויוצא שנאמר ^זנתקה את מוסרותימו ונשליכה ממנו עבותימו מקדיר והא אמרת אין הקדוש ברוך הוא בא בטרוניא עם בריותיו משום דישאל נמי זימני

ספוגין על לבו ליסרו ור"ע (ברכות פא:): שסרקו צטרו במסרקות פיות והיינו הא דפרין פרק מקוס שנהגו (פסחים דף קג:.) מה ראו חנניה מישאל ועזריה שמסרו עצמן לתוך כבשן האש פירוש היה להם להשתחוות לאלם כיון שלא היה עבודת כוכבים ממש ועוד ראייה מפ"ק דמגילה (דף יג.) מפני מה נתחייבו שוגאיהם של ישראל כלילי מפני שהשתחוו לאלם וכו' הם לא עשו אלא לפנים ואם היתה עבודת כוכבים היה להם למסור עצמן על קידוש השם ולישגא דקרא נמי משמע הכי דכתיב לאלהיך לית אֵלן פלחין ולללמך לית אֵלן סגדין משמע דמרי מילי הוו ^א: **יבא** בלדד השוחי וצופר הנעמתי ואליפו התימני. אורחא דתלמודא דצהרצה מקומות לא קפיד למנות כסדר ^ב וכן הגיורת והשצויה והשפחה שנפדו ושנתגיירו ושנתסחררו (כתובות דף קא:): **ה'יום** ^גלעשותם ולא למחר לעשותם. ^דתימה אנשי יריחו שהיו כורכין את שמע ולא היו מפסיקין צהיום על לצבך (פסחים יז.) ולפיכך הקפידו עליהם חכמים דמשמע היום על לצבך ולא למחר על לצבך ומה יש לחוש צוה כיון שכן הוא אמת כדמשמע הכא ויש לומר דהתם איכא למיטעי היום ממש וכן למחר ממש אצל היום לעשותם בקרא דתשלום שכר כמיב (דברים יז)

לפני אידיהן פרק ראשון עבודה זרה

ג.בתנים וצוים וישראלים לא נאמר אלא האדם.

דעובדי כוכבים נמי קרוין אדם ותימה דהא אמר בעלמא (ב"מ דף קיד:): דאין קצרי עובדי כוכבים מטמאין צאהל משום דכתיב אדם כי ימות צאהל אדם קרוים אדם דכתיב (יחזקאל לה) ואמת לאני לאן מרעימי אדם אדם אדם קרוים אדם ולא עובדי כוכבים קרויין אדם ואור"ת דיש לחלק בין אדם להאדם ולא קשיא מהא דכתיב גבי חירס (יחזקאל כח) ואמה (צן) אדם ולא אל ציד מחללך דאינו אומר כן לקרותו אדם בלשון חשיבות אלא לגנותו בלשון ציוין ושפלות והא דכתיב צקום עלינו אדם רו"ה לומר אדם ולא מלך ומדריש גבי המן (מגילה יא.) א"י ר"ל צקום עלינו אדם והא דכתיב מה יעשה לי אדם ר"ל אדם שהוא צווי וא"ת הא אמר צפרק השולם (גיטין דף מה.) יש קנין לעובד כוכבים צארכ ישראל לחפור צה שיחין ומערות שנאמר והארכ נתן לבני אדם ואומר ר"ת דעובדי כוכבים נמי מיקרי בני אדם שרו"ה לומר בני אדם הראשון וצפרק שר שנגח ארבעה וחמשה (ב"ק דף לה.) הארכות^א: **שאפילי** ^בעובר כוכבים ועוסק בתורה. פי' בשצט מלות שלהם דאילו צארכ אמרינן בסנהדרין פרק ד' מיתות (דף קט.) עובד אלילים העוסק צמורה חייצ מיתה: **הר"י** הוא כבהן גדול. להכי נקט כהן גדול משום דכתיב יקרה היא מפנינים ודרכינן (הריות דף יג.) מכהן גדול הנכנס לפני ולפנים גבי ממזר ת"ח קודם לכהן גדול עס הארץ אצל עובד כוכבים העוסק צמורה הוא כבהן גדול: **גדול המצווה ועושה.** פי' מפני שהוא דואג תמיד לבטל יצרו ולקיים מלות צוראיו: **נוצעים** בעדותן הן. וא"ת והכי ראייה גדולה שקיימו שהרי שמים וארץ קיימים הם וי"ל דאין חוששין צוו הראיה דאין אצ מעיד על צנו ועוד י"ל שם קיימים ממה שקבלו כדאמר אס ישראל מקבלים: **יום הששי.** תימה למד"ס דלס דנצוכדנצר לאו עבודת כוכבים הוא אלא אנדטי עשו לכבוד המלך וצהכי ניחא דנקט גבי אצרהם שלא עצד עבודת כוכבים וצחנניה מישאל ועזריה שלא השתחוו לאלם וניחא נמי הא דאמרינן צפרק אלו נערום (כתובות דף לג:) אלמלי נגדו לחנניה מישאל ועזריה פלחו לאלמא ואילו היה עבודת כוכבים ממש חס ושלוס כי מדאגת שוס יסורין שבעולם לא היו משתחוים לאלם כר' חנינא בן תרדיון (למנח יח.) ששמו

ומנל דלא קיימום דכתיב עמד וימרוד ארץ ראה ויחור גרים וגו' ותני רב יוסף ראה שלא קיימו שבט מצות: תניא היה רבי מאיר אומר מנין שאפי' עובד כוכבים ועוסק בתורה הרי הוא כישראל שנא' אשר יעשה אותם האדם וחי בהם כהנים ליום וישראלים לא נאמר אלא אדם וכר עד יבאו מכם ועידו בישראל שקיימו את התורה יבא נמרוד ועיד אברהם שלא נחשד על עבודת כוכבים. לבן יעיד ביעקב שלא נחשד על הגזל. אשת פוטיפר תצדי ביוסף שלא נחשד על העבירה. דרוש יעיד בדניאל שלא נחשד על התפלה. נבוכדנצר יעיד בחנניה מישאל ועזריה שלא השתחוו לצלם. אליפז התימני ובלדד השוחי וצופר הנעמתי ואליהוא בן ברכאל הבזי יעידו בישראל שקיימו את התורה שנאמר יתנו עידיהם ויצדקו אלו ישראל ישמעו ויאמרו אמת אלו עובדי כוכבים. אומרים רבש"ע תנה לנו את התורה

ומניחין

עין משפט ונר מצוה

ב א מיי פ"א מהל' ת"ת הל' יג סמג עשין יב נוש"ע י"ד סימן רטו סעיף ו:

מוסף רש"י
אלא האדם. ר"מ דלית ליה אדם קרויין אדם, ור"ש הא דדרש לה מסכת יבמות (סנהדרין יז.) יום הששי. מאי שם דכתיב ה' ציוס נמר מעשה בראשית. בלמד שהתנה כר'. השעי משמע השעי המיוחד בנקום אחר, כדאמרינן בעלמא (חולין צב.) היך הניומנת, אף כלן ויהי ערב ויהי בקר של נמר בראשית תלו ציוס השעי, והא ו' צמין שמתנה צו מורה, מריצוי דה' דריש ציוס נמי הא (שבת פח.). בתחלה. קודם שאמרו ישראל נעשה ונשמע, שמה לא יקבלה ויחזור העולם לתוה וצוה כדל"ל, ולבסוף. כשקבלו (טו), ולא למחר לעשותם. דאין מלות לעמד (לקמן ד.). שלאחר מיתה לעמד לכל אס כל לקיים מלות אלו מועיל, דמי שטרס צער שבת יאכל בשבת (שורבין כב.).

רבינו חננאל

ומנל דלא קיימום דכתיב עמד וימרוד ארץ ראה ויחור גרים וגו' ותני רב יוסף ראה שלא קיימו שבט מצות: תניא היה רבי מאיר אומר מנין שאפי' עובד כוכבים ועוסק בתורה הרי הוא כישראל שנא' אשר יעשה אותם האדם וחי בהם כהנים ליום וישראלים לא נאמר אלא אדם וכר עד יבאו מכם ועידו בישראל שקיימו את התורה יבא נמרוד ועיד אברהם שלא נחשד על עבודת כוכבים. לבן יעיד ביעקב שלא נחשד על הגזל. אשת פוטיפר תצדי ביוסף שלא נחשד על העבירה. דרוש יעיד בדניאל שלא נחשד על התפלה. נבוכדנצר יעיד בחנניה מישאל ועזריה שלא השתחוו לצלם. אליפז התימני ובלדד השוחי וצופר הנעמתי ואליהוא בן ברכאל הבזי יעידו בישראל שקיימו את התורה שנאמר יתנו עידיהם ויצדקו אלו ישראל ישמעו ויאמרו אמת אלו עובדי כוכבים. אומרים רבש"ע תנה לנו את התורה